

ENTREVISTA A VICENÇ NAVARRO

Per

Silvia Rodríguez Gómez

2 de març de 2021

Tot i que no hi ha receptes miraculoses i senzilles per intentar refer una societat cada cop més polaritzada, en la qual les dificultats reals de moltes persones per viure dignament topen de cara amb els privilegis d'una classe que va ampliant poder i riquesa, sí que hi ha fórmules evidents per evitar els desequilibris socioeconòmics, segons defensa el sociòleg i polítòleg Vicenç Navarro en aquesta entrevista al Social.cat.

Navarro, catedràtic de Ciències Polítiques i Socials de la Universitat Pompeu Fabra, matèria que també imparteix a la Johns Hopkins University (a Baltimore, Estats Units), sosté que el sistema neoliberal, promocionat per les forces conservadores mundials, ha possibilitat la vulnerabilitat social i l'empobriment de les classes treballadores. Assessor de diversos governs del món en polítiques

públiques i sobre l'Estat del Benestar, i autor de més d'una vintena de llibres cabdals per entendre els desequilibris del món actual, la veu crítica del professor Navarro és essencial per saber què pot passar ara que la Covid-19 ha deixat encara més visibles les costures del sistema.

Tots els indicadors econòmics i socials alerten que aquesta crisi tornarà a eixamplar les desigualtats socials de manera evident i forta. Som a temps per evitar-ho? Quins mecanismes caldria emprar?

A Catalunya i a la resta d'Espanya s'han estat aplicant polítiques públiques que han causat un increment de les desigualtats socials, de manera que s'ha arribat a un nivell molt elevat, dels més elevats de l'Europa Occidental. L'escassa despesa pública social, de les més baixes en aquest continent, que s'ha accentuat encara més durant les polítiques de retallades, ha contribuït molt a l'augment d'aquestes desigualtats, a Catalunya sobretot perquè té un Estat del Benestar molt polaritzat per classe social, amb la gent que disposa de més recursos recorrent a la sanitat privada i enviant els nens i nenes a l'escola concertada, i les classes populars utilitzant la sanitat pública i enviant els seus fills i filles a l'escola pública. Això és resultat del fet que Catalunya ha estat governada la major part del període democràtic per forces conservadores i liberals. Una altra raó de l'augment de les desigualtats han estat les reformes laborals que han perjudicat molt el nivell de vida de la classe treballadora i sectors de la classe mitjana. El

nivell de desigualtat d'un país depèn molt de la sensibilitat política dels seus governants, i per desgràcia els governants a Catalunya no han estat gaire sensibles amb el tema social i la necessitat de reduir les desigualtats. Igual ha passat a nivell de l'Estat.

Oxfam ha publicat fa pocs dies un informe sobre desigualtats socials on apunta que unes 800.000 persones a l'Estat espanyol han caigut en la pobresa severa des del març, quan esclata la pandèmia. Creu que hi ha una deixadesa conscient de la nostra classe política per no corregir les desigualtats socials a través de la despesa pública i les polítiques socials, i sobretot la redistribució de la riquesa?

El que li deia a la resposta anterior: històricament, les classes socials desenvolupen els seus propis instruments polítics per defensar els seus interessos. Resultat d'una transició bastant immodèlica, les forces conservadores sempre han tingut molt poder, tant a Espanya com a Catalunya i, en canvi, les forces originades en els moviments populars no n'han tingut gaire. Un país pot ser molt ric i, en canvi, tenir un nivell de pobresa molt elevat. Els EUA són el país més ric del món, amb un PIB per càpita molt elevat, i en canvi les classes populars tenen un benestar molt limitat, amb molt pocs drets laborals, socials i polítics. La mortalitat infantil, per exemple, és de les més altes entre els països rics. Allò que explica la qualitat de vida d'un país no és la seva riquesa, sinó la distribució d'aquesta riquesa. Noruega és un país més pobre

que els EUA i, en canvi, té uns indicadors de qualitat de vida molt més elevats que els EUA, i és el país d'Europa amb una mortalitat més baixa per la COVID-19. Això és degut al fet que ha tingut governs molt sensibles amb el tema de la distribució de recursos, conseqüència que les classes populars tinguin molt més poder polític que les del sud d'Europa, incloent Catalunya i Espanya. No és per casualitat que Espanya, incloent Catalunya, siguin dels països més desiguals i amb majors índex de mortalitat per coronavirus. Em permeto aconsellar-los, per veure l'evidència del que dic, que llegeixin els meus llibres i el meu blog: www.vnavarro.org

Com a expert, quines polítiques socials proposaria perquè a Catalunya no tinguéssim una taxa de pobresa del 19% i una taxa AROPE del 23%?

No es pot reduir a una o dues intervencions. És tota una sèrie d'intervencions orientades a disminuir l'enorme desigualtat, i que passa per eliminar les reformes laborals que s'han anat imposant, així com donar més poder a les classes populars i a la classe treballadora. També cal establir un Estat del Benestar molt més finançat que l'actual en què el fill del banquer i el de l'empleat de la banca vagin a la mateixa escola pública, com passa a Finlàndia, que té una de les escoles públiques més avançades d'Europa. El mateix passa amb la sanitat. Aquesta dicotomia pública/privada no és bona per a ningú. Fins i tot, la gent que recorre a la privada, quan estan ingressats en una clínica

privada i la seva situació s'agreuja, acaben anant a hospitals públics. S'ha de fer un Estat del Benestar que serveixi a totes les classes socials, la qual cosa vol dir una despesa pública molt més elevada que la que s'està fent en aquest país.

Juntament amb aquesta desigualtat per classe social, hi ha d'haver també una correcció de les desigualtats per gènere. A Espanya, la dona i les famílies estan molt desprotegides. S'ha de crear un servei d'ajut a les famílies, que inclogui escoles bressol a partir dels 0 anys fins als 3, i serveis de dependència, tant domiciliària com residencial. La manera com la societat tracta els infants i la gent gran és intolerable. La pandèmia ho ha mostrat molt clarament. S'ha d'establir el Quart Pilar de l'Estat del Benestar, com passa als països escandinaus, on les forces progressistes han governat molts anys. Nosaltres tenim aquí un Estat del Benestar que és com una cadira que té només tres potes. Una és el dret a la sanitat, una altra és el dret a l'educació, una altra és el dret a la jubilació, i la quarta, que existeix als països nòrdics però no al sud d'Europa, que és el servei a les famílies. I quan diem família al nostre país, volem dir dona. Cal ajudar a que la dona s'integri al mercat de treball i amb les mateixes condicions que l'home. Naturalment, l'home s'ha de corresponsabilitzar de les tasques familiars i de la llar. De nou, això no passarà a no ser que les forces progressistes sensibles a la necessitat de reduir les desigualtats, siguin més fortes del que ho són ara. No és per casualitat

que els països que tenen menys desigualtats per classe social tinguin també menys desigualtats de gènere, i això es deu al fet que hi ha moviments polítics socials que aglutinen els diferents moviments d'alliberament en un únic espai polític. Això és una condició essencial. Si cada moviment d'alliberament va a la seva, com passa als EUA, no s'aconsegueix gaire. Les dones tenen un moviment feminista molt gran, tot i que tenen molt pocs drets. La causa és que no hi ha moviments o partits polítics que aglutinin tots els moviments en contra de qualsevol tipus de desigualtat, com ha passat als països nòrdics on les forces progressistes estan unides i són fortes.

Aquesta crisi posa en evidència que el sistema neoliberal ha fracassat, quan s'ha vist que la destrucció dels serveis públics ha fet col·lapsar el sistema (per exemple, el sanitari, o serveis socials)? Creu que aquest factor pot obrir la porta cap a un nou escenari?

La pandèmia ha mostrat clarament l'enorme fracàs del neoliberalisme. Però això no vol dir que estiguem veient el seu final. Ans al contrari, la resposta de l'estructura de poder econòmic, polític i mediàtic en un país, quan es veu amenaçada, respon per mitjans autoritaris i dictatorials per defensar els seus interessos. El feixisme i nazisme dels anys trenta del segle passat eren la defensa de l'estructura de poder que existia a Alemanya, Itàlia i Espanya davant de l'amenaça que representaven els partits socialistes i comunistes.

Això ho estem veient ara de nou. El creixement de moviments socials i polítics que qüestionen la distribució de poder econòmic, polític i mediàtic als països ha estat amenaçant l'estructura conservadora dels països i han respost creant instruments nous que canalitzin l'enuig popular, com ha estat el trumpisme als EUA. Quan analitzem les polítiques públiques del trumpisme, són la visió més radical del neoliberalisme, la qual cosa amaguen presentant-se com els grans defensors de la pàtria amenaçada pels "rojos". I això està passant també a Catalunya i Espanya, on les banderes s'estan fent servir per totes bandes per amagar les enormes mesures d'austeritat imposades pels "superpatriotes", causants de la greu crisi sanitària.

L'altra alternativa és qüestionar les estructures de poder econòmic, polític i mediàtic, canalitzant l'enuig de les classes populars, en una direcció oposada, que posi per sempre el bé comú per davant dels interessos particulars. Això passa per la redistribució del poder polític dins d'un país. El que acabem de veure a les eleccions catalanes és el gran desencís de les classes populars amb el sistema polític existent a Catalunya. L'abstenció sobretot de les classes populars, no havia estat mai alta en la història democràtica recent de Catalunya, i la causa no va ser només la pandèmia, sinó el desencís amb les institucions polítiques. La gent està molt cansada i esgotada.

Molts organismes que han defensat el nul intervencionisme dels estats ara defensen les inversions públiques i la despesa pública. Aquesta despesa anirà a favor de les persones que més o necessiten o aniran a parar a mans de les grans multinacionals i les grans fortunes?

Depèn de qui controlï la distribució d'aquests recursos. Si el govern és de sensibilitat conservadora i liberal, com ha estat el cas del govern català, afavoriran els interessos privats. En canvi, si el govern fos un govern conscient de la necessitat de la redistribució de recursos, donant prioritat als serveis públics, podrien assentar les bases per a una reorganització del país.

Sabem que els més rics sortiran d'aquesta crisi més rics, ja ho diuen molts informes. Com es pot explicar a una persona que no pot sortir de la pobresa de cap manera que qui més té cada cop és més ric?

La solució passa, de nou, per empoderar les classes populars, i que es mobilitzin en defensa dels seus interessos. Ara bé, un gran problema és la manca d'instruments per poder arribar a les classes populars. A Catalunya i a Espanya no hi ha una diversitat ideològica als mitjans, i que caldria en una societat que es defineix com a democràtica. Els mitjans estan molt controlats per poders financers o interessos partidistes, en el cas dels mitjans públics. És una de les grans limitacions de la democràcia catalana, i també de l'espanyola. I

és molt difícil poder arribar i comunicar-se amb la majoria de la gent. I aquesta és una de les raons del fet que, malgrat l'enuig i frustració existents a nivell de carrer, un tema clau sigui qui els canalitza i des d'aquest punt de vista, les forces conservadores i liberals tenen molt més accés que les forces reformistes que qüestionen aquest poder polític mediàtic. El que estem veient aquests dies, amb una enorme hostilitat cap a aquestes últimes forces n'és un exemple.

Amb totes les dificultats que segurament han fet front, vostè pertany a una generació on existia el famós ascensor social, on gent de classe treballadora podia prosperar i donar un futur millor als seus fills. Ara s'ha vist que aquest ascensor està totalment espatllat, i molts cops, va cap a baix. Des de la seva perspectiva, pensava que mai hauria de veure que les condicions socioeconòmiques de la ciutadania serien pitjors ara que fa 40 anys?

Vaig ser dels primers a documentar que estàvem veient als dos costats de l'Atlàntic Nord un nou fenomen, i que era resultat de l'aplicació del neoliberalisme. Els fills i filles tenen un nivell de vida més baix que el dels seus pares. Això està passant a Espanya d'una manera molt accentuada, en un sector que, tot i ser minoritari, aviat serà majoritari. Això obliga a ser molt més crítics amb la situació actual, amb propostes més contundents de les que s'han explorat fins ara. El Quart Pilar de l'Estat del Benestar n'és un exemple.

Part d'aquestes desigualtats socials sorgeixen per les misèrrimes condicions laborals de cada cop més persones. Pensa que és possible albirar un nou pacte social en el qual administració i empresaris es comprometin de veritat per oferir feines dignes?

Depèn de la relació de forces. Crec que el Ministeri de Treball està ben dirigit ara mateix. S'ha de corregir l'enorme desequilibri que hi ha hagut a les relacions laborals entre el món de la gran empresa, d'una banda, i els treballadors, de l'altra. Com deia al principi, els treballadors han de tenir més poder per corregir les enormes desigualtats que es donen al mercat de treball. Des d'aquest punt de vista, la diferència entre el nord i el sud d'Europa és abismal.